

vadmalac és vadmacska – volt eltemetve. A jobb oldalukon feküdtek, tájolásuk K–Ny, a szarvaséval ellentétes volt. Ez utóbbi gödörből egy emberi láb csontjai is előkerültek.

Az emberi temetkezésekre példa, az előbb említett comb és medencecsont mellett, egy szintén hiányos sír: egy gödör alján anatómiai rendben talált lábcsonatok voltak. A hiányos csontvázakon kívül előkerült még egy csoportos temetkezés is: két felnőtt, és két kisgyermek (ebből az egyik csecsemő, ill. magzat) csontváza. Ezek azonban szintén nem szabályos temetkezésként, hanem csak a gödörbe rendezetlenül, egymásra dobált holttestekként értelmezhetők. Az egyik felnőtt kezei szorosan egymás mellett voltak – talán összeköthették őket. A vázak szintjén és alattuk égett réteget figyeltünk meg a gödörben.

A lelőhely igen gazdag volt leletekben, hatalmas mennyiségű kerámia, közte számos kétosztatú tál és merice töredéke került felszínre.

A *bronzkorból* a Somogyvár-Vinkovci-kultúra számos gödre is gazdag leletanyagot tartalmazott. Több belsődiszes tálat, egész és töredékes orsógombokat, hengeres agyagnehezékeket bontottunk ki.

A lelőhely K-en és Ny-on a nyomvonalon kívül biztosan folytatódik. É-i vége lezártnak tűnik, D-en azonban szintén folytatódhat a lelőhely.

Munkatársak: Hajdú Ádám Dávid, Molnár István régész, Balla Krisztián, Cserép Tamás, Gál Zoltán, Nyári Zsolt, Stunya Péter, Varga Máté technikusok.

SIPOS CARMEN

193. Lulla, Lulla ÉNY (KÖH 46999)

(Somogy megye) Ő, B, Ró, Kö, Kú

A 2011. október 27-i terepbejárás alkalmával pontosítottuk a lelőhely kiterjedését. A lelőhely Lulla településtől ÉNy-ra található a Jaba-patak Ny-i partján. Mérete minden irányban megnőtt, de főleg a patakhoz közel eső K-i és D-i, DNy-i részen. Sok kerámiát lehetett találni főleg az őskorból és a római korból, de a középkorra is több kerámiatöredéket lehet datálni. Egy új korszakot is sikerült elkülöníteni az őskoron belül: néhány kerámiatöredék a középső bronzkor időszakára helyezhető (valószínűleg dunántúli mészbetétes kerámia kultúrája). A leletek közül említésre méltó még egy kovatöredék, egy *terra sigillata* (vagy utánzat) töredéke, valamint egy 1623-ban vert II. Ferdinánd ezüstdénár.

Munkatárs: Deák Ferenc egyetemi hallgató.

HONTI SZILVIA – VARGA MÁTÉ

194. Magy, Sarlóvár-dűlő (KÖH 77337)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) LT, I

Az M3 autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény közötti szakaszának tervezése során több alkalommal – 1993, 2005, 2006 – is történt régészeti terepbejárás. Az ezek, és az adattári, irodalmi adatok alapján elkészült régészeti hatástanulmány a 46 km hosszú nyomvonal mintegy 10 km-nyi szakaszán nem tudott semmiféle értékelhető információval szolgálni. Ezen fedett te-

rületek kutatására a nyomvonalon belül, a 235–279. km-szelvény között, a beruházó megbízásából 328 szondát nyitottak a KÖSZ/MNM NŐK munkatársai. A munkálatok többszöri megszakítással 2010. szeptember 15. és 2011. október 11. között zajlottak. A kijelölt szondák nagy része humusszal alig fedett sárga-sárgásbarna homokrétegben lett kialakítva. Geomorfológiai jellemzője az olykor igen magas homokháttakkal szabdaltság, amelyet csak erdőművelésre, gyümölcsstelepitésre lehet felhasználni. Néhány helyen sötétbarna humuszt, illetve elvértve agyagos öntéstalaj volt a meghatározó. Ezeket lápos területeken, réteken, illetve azok szélein figyeltük meg. A szondázások során két új régészeti lelőhely került napvilágra, Kállósején és Magy határában.

A *szondázás* során, a Sarlóvár-dűlőben talált új lelőhelyen, a 245+400–245+750 km-szelvényben, 14 015 m² területen figyeltük meg egy kelta telep objektumait. A megelőző feltárást a jogszabályi változások folytán már az illetékes múzeum végezte el.

Munkatársak: Kiss Csaba, Cséki Andrea régészek, Szász Csaba, Farkas Gábor, Sike Barnabás technikusok:

LUKÁCS JÓZSEF

Az *ásatás* 2011. június 30. és július 26. között zajlott az M3-292 jelű lelőhelyen, ahol 6791 m²-t, 69 objektumot tártunk fel. Ebből 2 árok, 7 lakóház, 32 cölöpnym, a többi gödör. Leletanyag hiányában 29 objektumot ismeretlen korúnak, 4-et recensnek határoztunk meg, 1-et pedig természeti jelenségként értelmeztünk.

A leleteket tartalmazó régészeti objektumok kivétel nélkül a késő vaskori kelta népeességhez köthetők. A legfontosabb eredményt a 7 lakóház képezi, melyek közül 4 esetében sikerült cölöpnymokat dokumentálni, s csak az egyikben bontottuk ki tűzhely maradványát. A lelőhely szegényes leletanyaggal szolgált, a paticson és állatsonton kívül elsősorban kerámiaanyagból áll. Ezt kézzel formált bütyök- és seprűdiszes edények, valamint grafitos és szürke, korongolt tárolóedények, fazekak alkotják. Előkerült továbbá néhány edénytöredékből készített orsókarika is. Az egyetlen fémlelet egy fibula töredéke.

A feltárt település a Felső-Tisza-vidéken ismert más késő vaskori tanyaszerű települések szerkezetét követi: néhány lakóház, kevés gödör.

Munkatársak: Veszprémi László geodéta, Cseppentő Zoltán, Vizler Csaba, Svéda Csaba és Kiss László rajzoló, Bacskai István fémkeresős.

KÖRÖSFŐI ZSOLT – PINTYE GÁBOR

195. Magyarbánhegyes, Hosszú-dűlő, Fúráspon (KÖH 71847)

(Békés megye) Ő, Á, I

A lelőhely Magyarbánhegyes DNy-i határszélétől kb. 550 m-re DNy-ra, a település templomától DNy felé haladó út Ny-i oldalán, attól kb. 250 m-re, 270×550 m-es felületen helyezkedik el. A MOL Nyrt. Magyarbánhegyes-D-1 és D-2 kútbekötő vezeték nyomvonalán 2011. március 13-án Szatmári Imre és Liska András, a Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága mun-

katársai végeztek terepbejárást, aminek során megállapították, hogy csupán a jelen lelőhelyet érinti a tervezett beruházás.

Az Ásatárs Kft. (Gulyás Gyöngyi) 2011. május 31. és június 4. között megelőző feltárást végzett. A kutatás a lelőhely Ny-i részét érintette, a humuszolás 1150 m²-en történt.

A 6 m széles és 185 m hosszú nyomvonalon, a világosbarna agyagos altalajon (60–90 cm mélyen) 34 objektum (44 stratigráfiai egység) foltja rajzolódott ki, elszórta, helyenként kisebb csoportokban. A foltok eltérő mélységben jelentkeztek; az ÉNy-i szélső objektumot egészen magasan, a humusz alján találtuk meg. A kutatás nem terjedt ki a meglévő kút környezében lévő első töréspontig tartó rövid szakaszra (35 m).

Az előkerült jelenségek közül 1 cölöphely, 1 humuszréteg, 3 geológiai jelenség, 16 árok és 23 gödör volt. Korukat tekintve egy vagy két objektum őskori, 21 bizonyosan vagy feltételezhetően Árpád-kori, a többi korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú volt. Egy nagyobb és mélyebb tárológödör mellett kisebb-közepes méretű gödröket, gödöralkat találtunk. Jellemzőek az Árpád-korra keltezhető árokpárok, azaz egymás melletti, általában azonos irányú árokszakaszok, amelyek egy része a szelvény mindkét oldalán tovább nyúltak.

A feltárt utolsó 10 m-en, illetve az itteni törésponttól a földutató kísérő árokig tartó közel 17 m-es szakaszon nem került elő régészeti jelenség. Ez nagyjából megfelel a terepbejáráskor meghatározott lelőhelyhatárnak. Az objektumokból nagyon kevés leletanyag (kerámia, állatsont) került elő.

Munkatárs: Móricz Róbert technikus.

SOMOGYI KRISZTINA – SZATMÁRI IMRE

196. Magyarcsanád, Belezi-dűlő, kőkereszt (KÖH 42986)

(Csongrád megye) Kk, Kú

2011. október 10-én általános állapotfelmérés, ill. helyszíni szemle céljából felkerestük a Belez nevű határrészében található Kun László-keresztet. A köemlék az Apátfalvát Királyhegyessel összekötő útról leágazó, a Lőrincz-tanya felé K-i irányba haladó tsz-kövesút É-i oldalán található, a hajdani Belezi-ér K-i partján (hrsz.: 0231/11). A helyi népi legenda úgy tartja, hogy alatta Kun László nyugszik.

Amit a keresztéről tudunk, azt Trogmayer Ottó 1974-es hitelesítő ásatásának és az ezt követő leírásnak köszönhetjük.⁴⁸ Tovább bővíti ismereteinket Matúz Edit 1975-ös leletmentése, mely során – a kereszt közvetlen szomszédságában, attól 15–20 m-re D-re – tizenhárom késő középkori (16. századi) sírt tártak fel útépités alkalmával.

A monolitikus, egy kőtömbből kifaragott emlék rövidkarú máltai kereszt formát mutat. Anyaga palás gneisz, melynek származási helye Erdély. Teljes magassága 290 cm, ebből 120 cm a felszín alatt található; fesztávolsága 95 cm. A kereszt közvetlen környékét a megelőző évszázadokban kincskeresés céljából feldúlták, így nem dönthető el, hogy feküdt-e alatta

sír, azonban a D-ebbre feltárt sírok alapján feltételezhető, hogy temetőkereszt funkciót töltött be. A keresztben sem felirat, sem évszám nem szerepel, ezért kor meghatározása egyelőre csak tágabb időhatárok között lehetséges. A közép-európai (elsősorban szászországi, thüringiai, csehországi) párhuzamok alapján a 13–16. század folyamán (esetleg a 17. században) állítható; 16. századi meglétét erősíti az itt előkerült temetőrészlet is. Továbbá a későbbi időszakban már nem találkozhatunk ilyen jellegű emlékekkel, a barokk korban a szakrális építményeknél már sehol sem alkalmazták ezt a formát és stílust.

Magyarcsanád, Belez. Kun László-kereszt
(Fotó: Bede Ádám)

A helyszíneléskor az 1974-es állapothoz képest a köemlékben lényegi változást nem tapasztaltunk. Azonban komoly aggodalomra ad okot, hogy a mezőgazdasági gépek egészen a tövéig szántják a keresztet. (Az illusztrációt lásd fent!) A közelmúltban még több m szélességű füves terület vette körül és védte a műveléstől, azonban ezt idővel teljes mértékben elszántották. A kőkereszt körül egy legalább 5×5 m-es műveletlen (gyepes) védőzóna kialakítása (ill. visszaállítása) lenne szükséges.

Munkatárs: Vajda Edit.

BEDE ÁDÁM – SZARKA JÓZSEF

197. Magyarcsanád határa (Csongrád megye) Sza, Á, I

A Makó–Csanádpalota/Nagylak között épülő M43 gyorsforgalmi út építése kapcsán 2011-ben az alábbi lelőhelyeken végeztek feltárásokat a szegedi Móra Ferenc Múzeum munkatársai.

Börcsök-dűlő (KÖH 52752): 2011. szeptember 21. és október 19. között megelőző feltárást végeztünk a nyomvonal M43-46 jelű lelőhelyén. A feltárással érintett, lehumusztolt terület elérte a 12 743 m²-t. A 20–60 cm között váltakozó humusztakaró alatt az állatjáratokkal erősen átjárt, sárgásbarna agyagos altalajon 158 stratigráfiai egységet figyeltünk meg, melyekhez végül 127 objektumszámot rendeltünk. Korszakot meghatározó szarmata leletanyag szinte az összes objektumból előkerült.

A terület három kisebb-nagyobb magaspartos résszel tagolt. A lelőhely DK-i végében csak egy gödör és egy nagyobb mére-

⁴⁸ Trogmayer O.: A magyarcsanádi kőkereszt – Das Steinkreuz von Magyarcsanád. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1980–1981/1 [1984] 91–95.